

Τίτλος: Διδακτική αξιοποίηση εκπαιδευτικών επισκέψεων

Βαθμίδα: Δευτεροβάθμια
Θεματική περιοχή δραστηριότητας: Θεολογία
Δημιουργός παρουσίασης: Ξανθή Αλμπανάκη
Επικοινωνία: xalbanaki@gmail.com
Εκπαιδευτικός φορέας: Πειραματικό Λύκειο
Παν/μίου Μακεδονίας

Προγραμματισμός εκπαιδευτικής επίσκεψης

- Προγραμματισμός εκπαιδευτικής επίσκεψης στο Εκκλησιαστικό Μουσείο της Ι. Μ. Θεσσαλονίκης σε συνδυασμό με εκκλησίες της πόλης.
- **Πριν την επίσκεψη:** προετοιμασία στην τάξη και φύλλα εργασίας προς επεξεργασία.
- **Μετά την επίσκεψη:** παρουσίαση υλικού, σχολιασμός και ανάθεση δραστηριοτήτων.

Γιατί να πάμε στο μουσείο;

Τα θρησκευτικά αντικείμενα με αρχαιολογική αξία έχουν διπλή φύση:

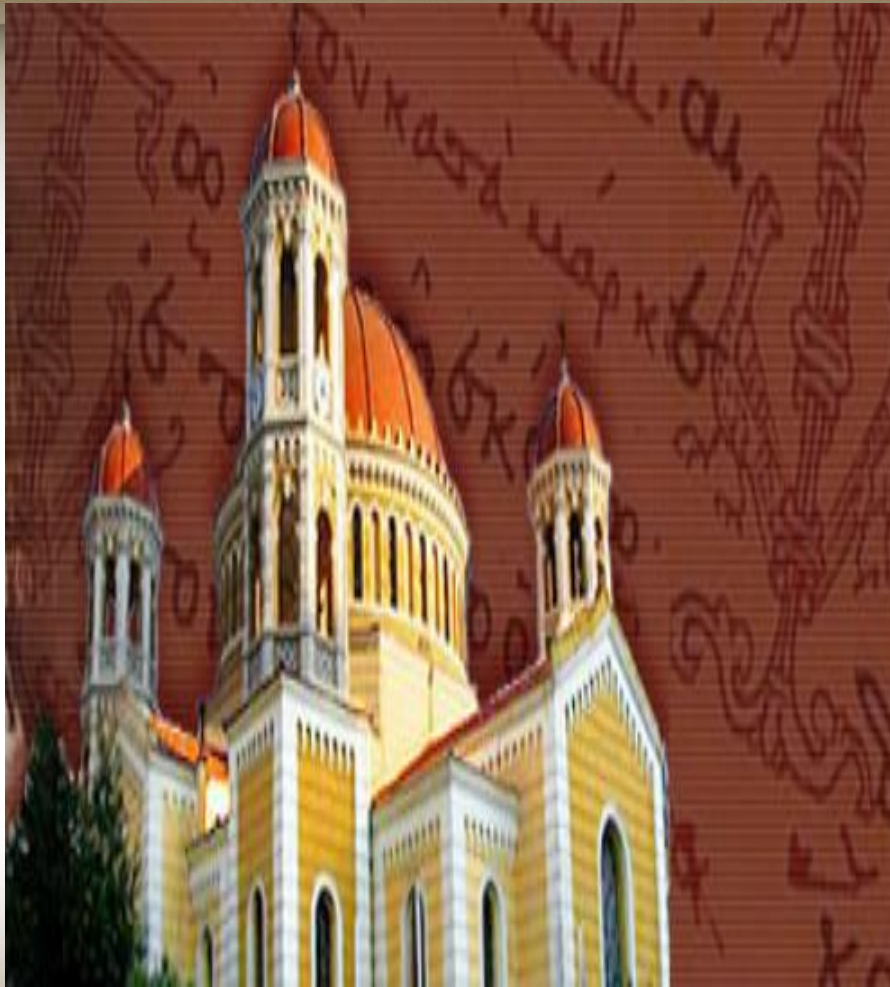
- Έργα τέχνης με τη σφραγίδα ενός συγκεκριμένου ιδεολογικού πρίσματος.
- Χριστιανική πίστη που «εκφράζεται» μέσα από διάφορες παραδόσεις.

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΙΕΡΑΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Που βρίσκεται...

- Το εκκλησιαστικό μουσείο της Ιεράς Μητροπόλεως Θεσσαλονίκης βρίσκεται στον ισόγειο χώρο του μητροπολιτικού μεγάρου το οποίο βρίσκεται δίπλα στον μητροπολιτικό ναό του αγίου Γρηγορίου του Παλαμά.

Για να δούμε και ποια άλλα μουσεία που σχετίζονται με το θρησκευτικό στοιχείο γνωρίζετε;

- Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού
- Μουσείο Μπενάκη (μόνιμες συλλογές με θρησκευτικό περιεχόμενο)
- Το εικονικό μουσείο: "Ο Ευαγγελισμός της Θεοτόκου"

Πριν την επίσκεψη...

Προετοιμασία στην τάξη

- Εξοικείωση με το χώρο του μουσείου (Εικονική περιήγηση)
- Τι εικονίζει το συγκεκριμένο παράσταση και ποιο μέρος του ναού αποτελεί;

Μέσα στο μουσείο... Γνωρίζω τις εικόνες...

Ποιες από αυτές τις εικόνες έχουμε μελετήσει στην τάξη;

Καταγράψτε τα ονόματά τους στο τέλος της επίσκεψης στο φύλλο εργασίας.

Σύμβολο τῆς Πίστης

Κ

Αναγνωρίζετε τα πρόσωπα
σ' αυτή την εικόνα; Γνωρίζετε
ποιος τη ζωγράφισε;

Άσπιλε, αμόλυντε, άφθορε, άχραντε, αγνή Παρθένε...

Το Θεομητορικό εικονογραφικό πρόγραμμα στην Αγιογραφία τι περιλαμβάνει;

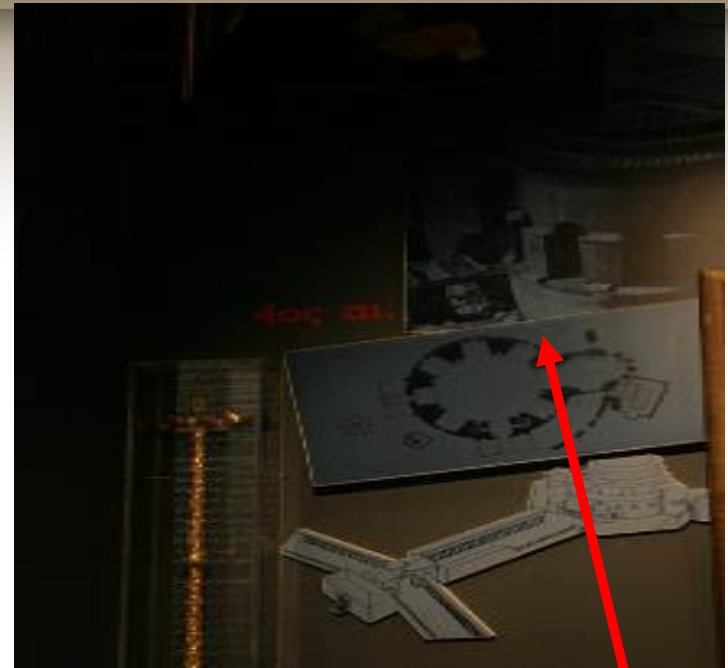
Τύπους της «αιειπάρθενου Μαρίας» και γεγονότα από τη ζωή της.

Παρατηρήστε προσεκτικά τις προθήκες και κρατήστε στοιχεία για να τα συζητήσουμε στην τάξη.

Αναγνωρίζω τους αρχιτεκτονικούς τύπους

Ποιον αρχιτεκτονικό τύπο έχουμε σ' αυτή τη μακέτα;

Κι εδώ;

Αγία Σοφία

Τουλάχιστον 2 ναοί προϋπήρχαν στο χώρο του σημερινού ναού όπως αποδεικνύουν οι αρχαιολογικές ανασκαφές. Ο ναός από το 1585 μέχρι την απελευθέρωση της πόλεως από τον τουρκικό ζυγό το 1912 μετετράπηκε σε τζαμί και έπαθε πολλές καταστροφές ιδίως στον εσωτερικό του διάκοσμο.

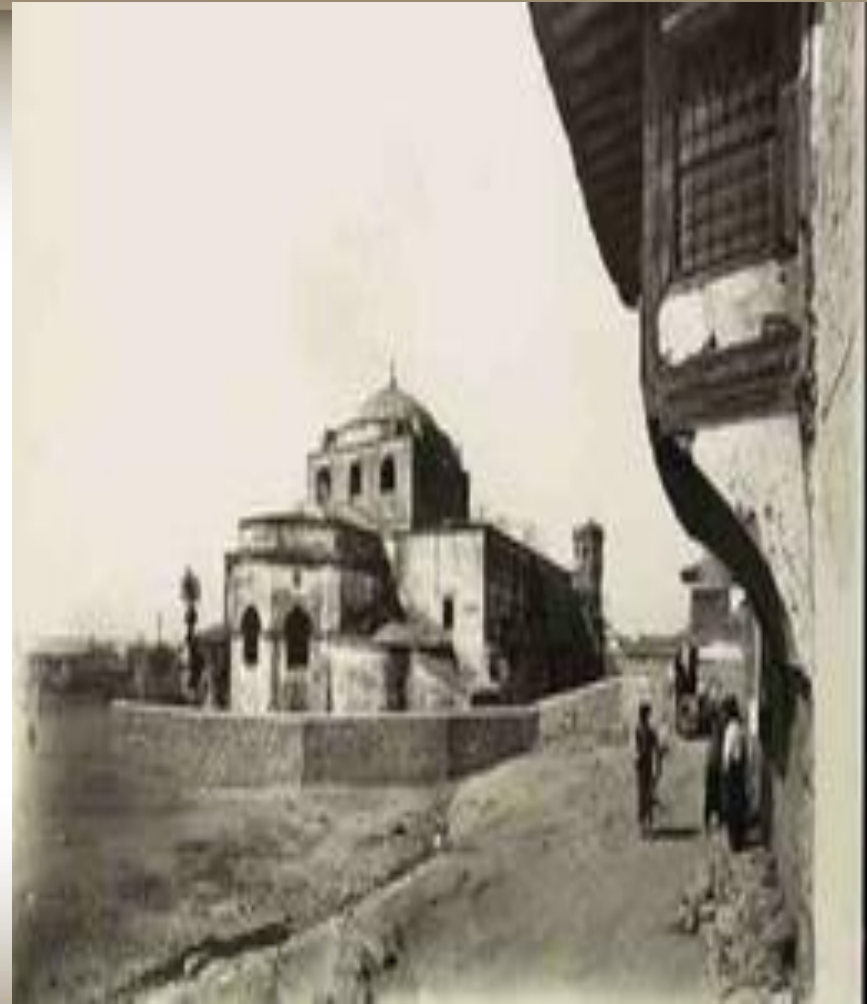
Το εσωτερικό-3d περιήγηση

Η Αγία Σοφία πριν το 1860

Έχει πολλές ομοιότητες με τον ομώνυμο ναό της Κωνσταντινούπολης. Ο ρυθμός του ναού σημαδεύει μια μεταβατική περίοδο από τη βασιλική με τρούλο σε σταυροειδή ναό με τρούλο. Έχει δηλαδή τον κυρίως ναό τετράγωνο, αλλά με την προσθήκη του τρούλου παρουσιάζει το σύστημα της τρουλωτής εκκλησίας σε σχήμα σταυρού.

Ο ναός της Αγίας Σοφίας διαθέτει ένα μεγάλο αριθμό από μωσαϊκά και τοιχογραφίες από την Βυζαντινή εποχή και ένα εκπληκτικό ιερό.

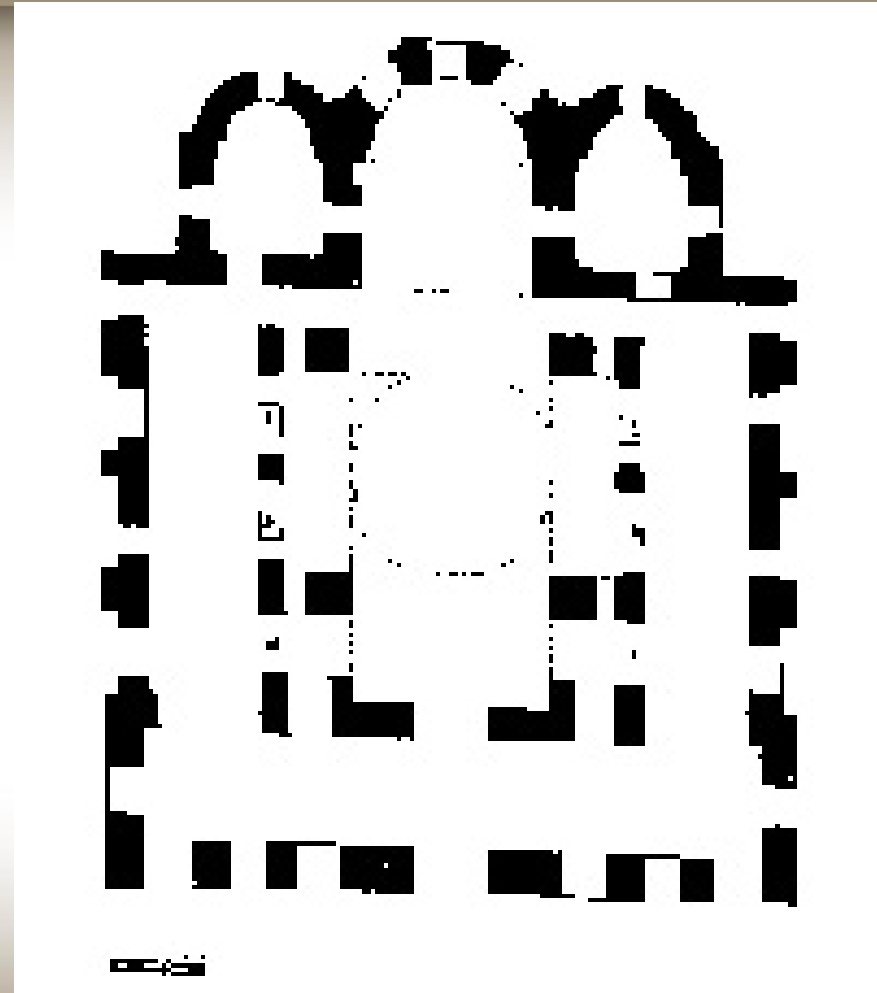

Ο ιερός καθεδρικός & προσκυνηματικός ναός της Του Θεού Σοφίας Θεσσαλονίκης, της Ι. Μ Θεσσαλονίκης, είναι ένα από τα σπουδαιότερα μνημεία της πόλεως. Ευρίσκεται στο κέντρο, κοντά στον ιερό Ναό της Παναγίας της Αχειροποιήτου.

Μαζί με τον άγιο Δημήτριο και την Παναγία την Αχειροποίητο, ανήκουν στα πιο σημαντικά παλαιοχριστιανικά μνημεία της Ελλάδος και ολόκληρης της Ορθοδοξίας.

Κάτοψη

- Ναός της Βυζαντινής εποχής αφιερωμένος όχι σε άγιο αλλά στη σοφία του θεού. Οικοδομήθηκε τον 7ο αι. Στα ερείπια παλαιότερου ναού σε ρυθμό βασιλικής με τρούλο.

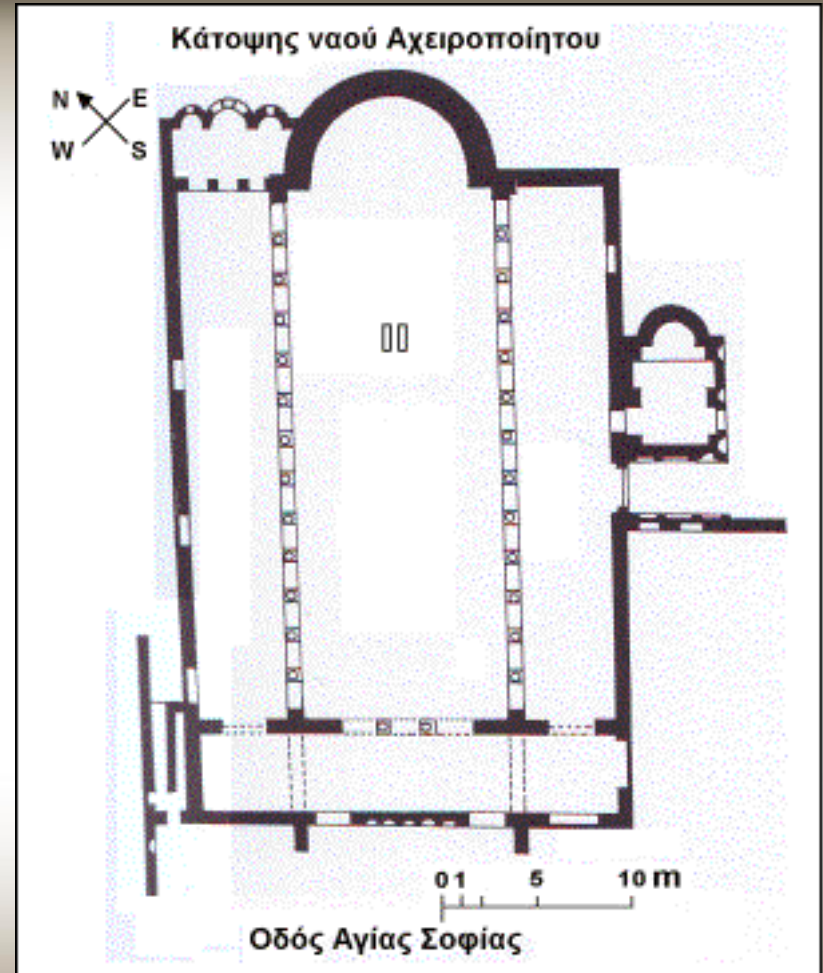

Ο ναός της Αχειροποιήτου

Στο κέντρο της Θεσσαλονίκης, επί της οδού Αγίας Σοφίας και βόρεια από τον ομώνυμο ναό σώζεται ο ναός της Αχειροποιήτου του οποίου η χρονολογία ανέγερσης τοποθετείται γύρω στα μέσα του 5ου αιώνα.

- Η Αχειροποίητος εντάσσεται στον τύπο της τρίκλιτης ξυλόστεγης βασιλικής με υπερώα, η οποία καταλήγει στα ανατολικά σε ημικυκλική αψίδα. Στα δυτικά υπάρχει νάρθηκας, ενώ διασώζονται και ίχνη του εξωνάρθηκα.

Το εσωτερικό του ναού

Εσωτερικό του ναού της Αχειροποιήτου

Διάκοσμος

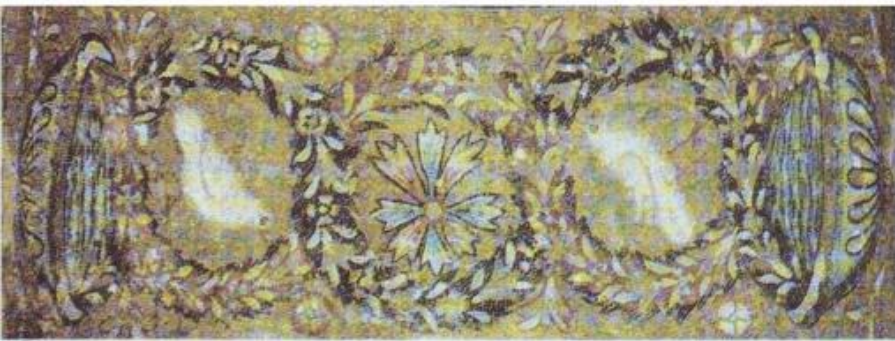
- Από τον πλούσιο γλυπτό αρχιτεκτονικό διάκοσμο της βασιλικής ξεχωρίζουν τα σύνθετα ιωνικά κιονόκρανα, τα οποία χρονολογούνται στα μέσα του 5ου αιώνα και αποτελούν προϊόντα των εργαστηρίων της Κωνσταντινούπολης, καθώς και οι κίονες του τριβήλου λαξευμένοι σε θεσσαλικό μάρμαρο (verde antico).

"Θεοδοσιανό" κιονόκρανο

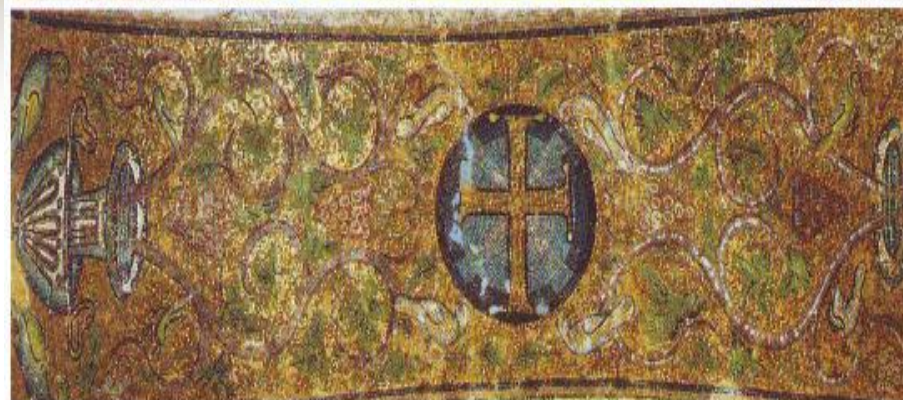
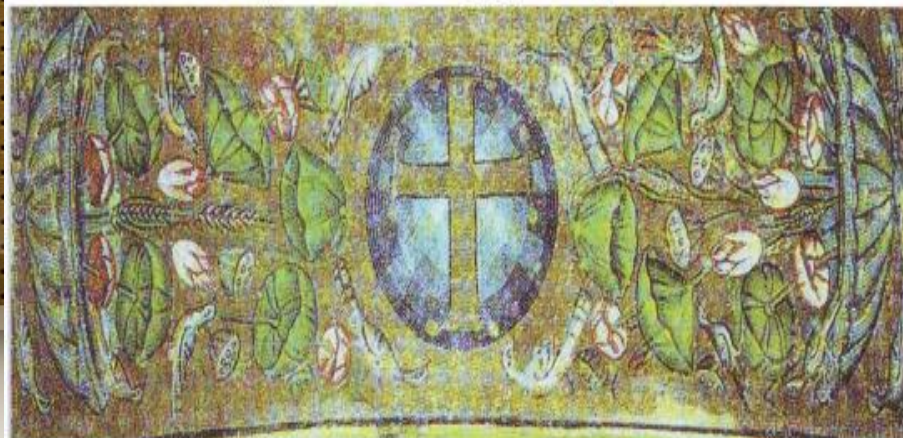

- Μέχρι το 14ο αιώνα το μνημείο αναφέρεται ως «ναός της Παναγίας Θεοτόκου» και μάλιστα ως ο «μεγάλος ναός της Θεοτόκου», ενώ η επωνυμία Αχειροποίητος εμφανίζεται για πρώτη φορά σε χρυσόβουλο έγγραφο του αυτοκράτορα Μιχαήλ Θ', με το οποίο δωρίζονταν σπίτια της περιοχής στη Μονή Ιβήρων του Αγίου Όρους. Το 1345, σφαγιάστηκαν στο εσωτερικό του ναού Ζηλωτές της Θεσσαλονίκης.

Ψηφιδωτά ναού Αχειροποίητου

Ψηφιδωτά ναού Αχειροποίητου

Άγιος Δημήτριος

Ιστορικό

- Ο Ι. Ναός του Αγίου Δημητρίου χτίστηκε στα μέσα του 5ου αιώνα (413), πάνω στον τόπο του μαρτυρίου του Αγίου, από τον έπαρχο του Ιλλυρικού Λεόντιο, ο οποίος θεραπεύτηκε από ανίατη ασθένεια.
- Στο χώρο αυτό βρισκόταν το «στάδιο» όπου γίνονταν μονομαχικοί αγώνες.

Ο αύλειος χώρος

Η αυλή που βρίσκεται μπροστά, στη δυτική πλευρά του ναού, πριν από την πυρκαγιά του 1917 έφερε πύλη και υπολείμματα του αρχαίου σταδίου. Σήμερα το μόνο που έμεινε είναι η μεγάλη μαρμάρινη στρογγυλή λεκάνη της φιάλης του αγιασμού.

Στο χώρο της αυλής υπάρχει επίσης ο τάφος και η προτομή του μακαριστού Μητροπολίτου Θεσσαλονίκης Παντελεήμονος του Β' (1925 - 2003), ο οποίος επανέφερε επί των ημερών του τα ιερά λείψανα του Αγίου Δημητρίου στη Θεσσαλονίκη.

Εισερχόμενοι στον νάρθηκα,
το πρώτο μέρος κατά την
είσοδο μας στον ναό,
αντικρίζουμε πρώτα το
μεγάλο προσκυνητάρι με την
εικόνα της Παναγίας της
Ιεροσολυμίτισσας.

*Αντίγραφο της εικόνας πάνω από τον τάφο
της Παναγίας στη Γεσθημανή*

Δίπλα - αριστερά από την εικόνα της Παναγίας της Ιεροσολυμίτισσας είναι η μεγάλη εικόνα που παριστάνει τον Άγιο Δημήτριο δεόμενο, σαν να υποδέχεται με αγάπη τον κάθε προσκυνητή. Η εικόνα αυτή είναι από τα εγκαίνια του Ναού το 1948.

Εσωτερικό

Το Κιβώριο

Το παρεκκλήσιο του Αγ. Ευθυμίου

Το Φρέαρ του Αγιάσματος

Ο Κυρίως Ναός

Η Κρύπτη

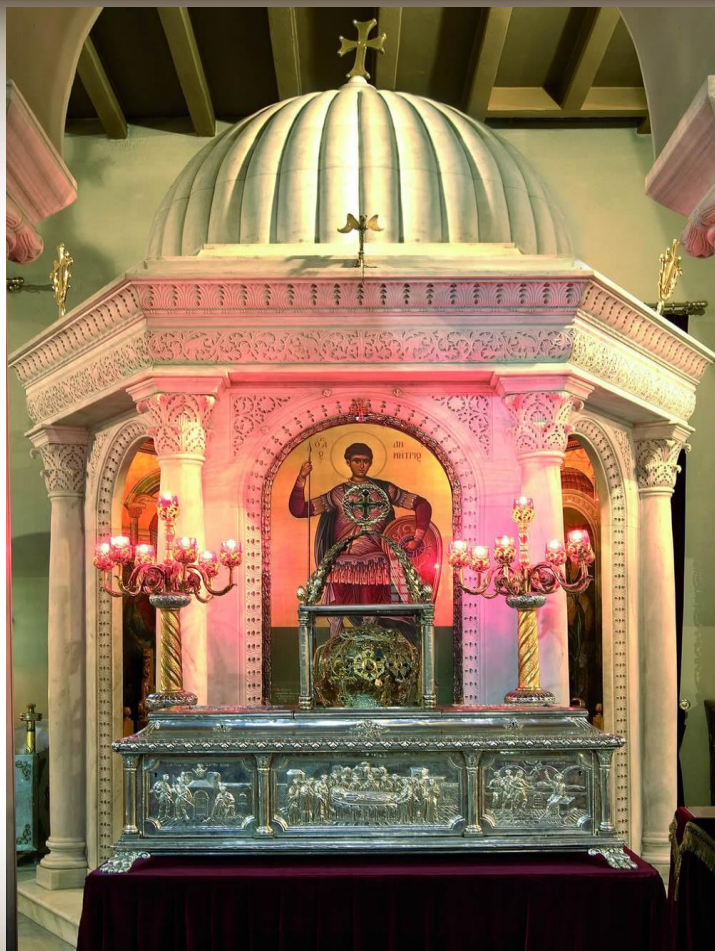
Ο Νάρθηκας

Το Κιβώριο

Στη μέση του ναού, βρισκόταν ένα εξαγωνικό κιβώριο— υπάρχουν αποτυπώματα στο δάπεδο – όπου μετά από ενύπνια και οράματα ευσεβών Θεσσαλονικέων, δημιουργήθηκε η πίστη ότι κάτω κάτω από αυτό βρισκόταν το “Πανάγιο λείψανό” του.

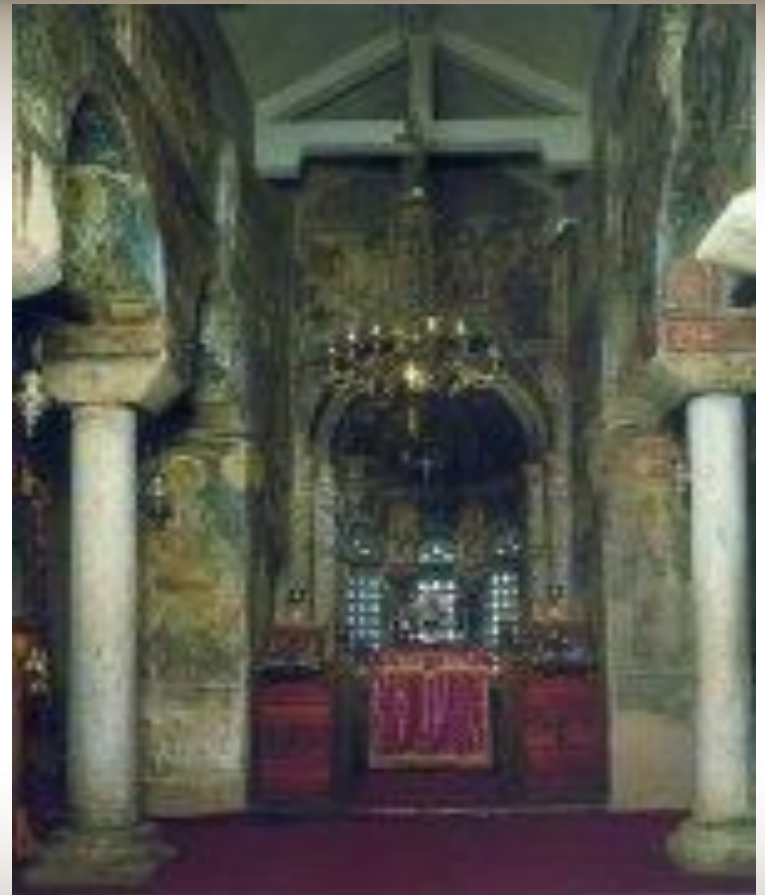
Η μαρμάρινη εξαγωνική κατασκευή όπου φυλάσσεται η λάρνακα με τα ιερά λείψανα του Αγίου Δημητρίου. Κιβώριο, επίσης, σε διαφορετική μορφή, υπάρχει πάνω από το φρέαρ του αγιάσματος, στην Ωραία Πύλη, και στο κέντρο της κρύπτης.

Σήμερα έχει κατασκευαστεί νέο μαρμάρινο κιβώριο, εντός του οποίου βρίσκεται η περικαλλής αργυρά λάρνακα με τα Χαριτόβρυτα λείψανα του Αγίου Δημητρίου.

Το παρεκκλήσιο του Αγίου Ευθυμίου

Πρόκειται για τρίκλιτη
κιονοστήρικτη βασιλική του
13ου ή 14ου αι. που βρίσκεται
ανατολικά του εγκαρσίου
κλίτους με θαυμάσιες
αγιογραφίες, δείγμα της
αναγεννήσεως της εποχής των
Παλαιολόγων στη Θεσσαλονίκη.

Το Φρέαρ του Αγιάσματος

Βρίσκεται μπροστά στο αριστερό πτεσσό του Ιερού Βήματος και διαμορφώθηκε αργότερα κατάλληλα με μεταγενέστερο μαρμάρينو κιβώριο. Αποτέλεσε τον πρώτο τάφο του Αγίου Δημητρίου, διότι μέσα σ' αυτό ερρίφθη το σώμα του Αγίου για να εξαφανιστεί από τους ειδωλολάτρες.

Ο Κυρίως Ναός

Ο ναός χωρίζεται σε πέντε κλίτη από τέσσερις κιονοστοιχίες. Το κεντρικό κλίτος είναι το μεγαλύτερο από τα άλλα τέσσερα - δύο βόρεια και δύο νότια - ενώ οι κεντρικές κιονοστοιχίες είναι παράλληλες και αποτελούνται από μαρμάρινους κίονες και πεσσούς.

Τα κιονόκρανα, είναι τα περισσότερα "θεοδοσιανά" - κορινθιακά.

Είναι διακοσμημένα με ακανθώδη σχήματα, ανεμιζόμενα φύλλα και με κεφαλές κριών και μας διασώζουν μια χριστιανική τέχνη απaráμιλλης ποιοτικής αξίας και αισθητικής. Ανήκουν είτε σε παλαιότερα κτίσματα είτε στη Βασιλική του 5ου αιώνα.

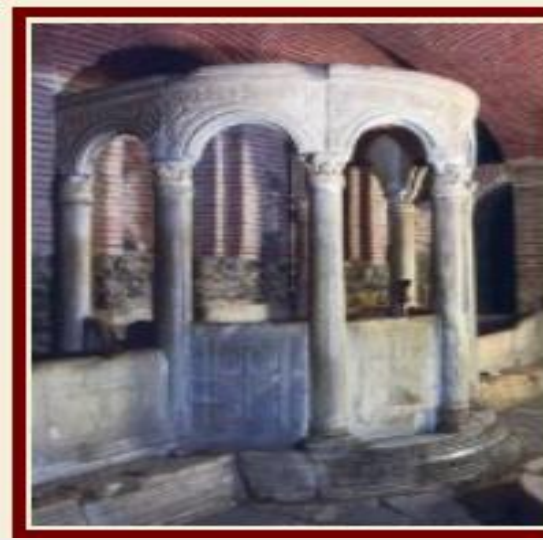
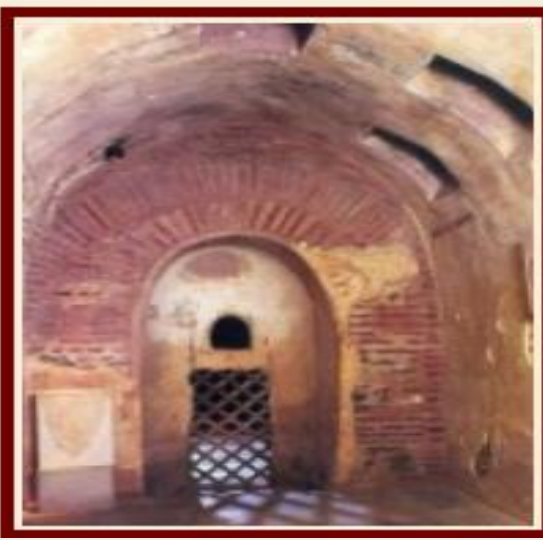
Ξέρετε σε πόσες παραλλαγές υπάρχουν τα κιονόκρανα στο ναό;

Κρύπτη

Η είσοδος της κρύπτης βρίσκεται δίπλα από τον δεξιό πεσσό του ιερού βήματος και οδηγεί στο χώρο εκείνο που σύμφωνα με την παράδοση φυλακίσθηκε, μαρτύρησε και τάφηκε ο Άγιος Δημήτριος.

Αρχικά στην Κρύπτη οι πιστοί Θεσσαλονικείς τιμούσαν τον Άγιο μέσω του αγιάσματος, που ελάμβαναν από την κρήνη στην οποία έρρεε από πηγάδι που σώζεται μέχρι και σήμερα βόρεια του Ιερού. Μετά τον 10ο αι. η κρήνη συνδέεται με το Μύρο που συνέλεγαν οι πιστοί από τις δεξαμενές της με διάφορα αγγεία, πήλινα, γυάλινα ή μεταλλικά. Ανάμεσά τους ξεχωρίζουν τα «κουτρούβια», μολύβδινα μικρά δοχεία στο σχήμα παλαιοχριστιανικών ευλογιών.

Ψηφιδωτά

Άγιος Δημήτριος, ο Μυροβλύτης: Μία υπέροχη συλλογή εικόνων

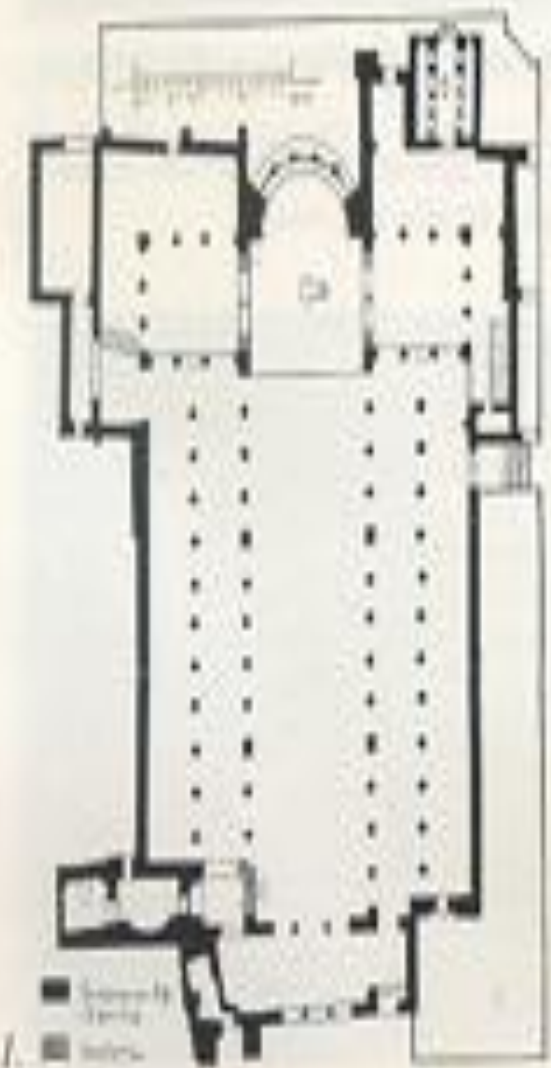

Γιατί νομίζετε ότι ο 14^{ος} αιώνας ονομάστηκε «χρυσός αιώνας» για την πόλη μας;

Ο αρχιτεκτονικός ρυθμός του ναού είναι πεντάκλιτη βασιλική με εγκάρσιο (κάθετο) κλίτος, διπλά υπερώα (γυναικωνίτες) και μακρές διπλές κιονοστοιχίες.

Στην πορεία του χρόνου υπέστη δύο φορές καταστροφή, σε μεγάλο μέρος, από πυρκαγιά τον 7ο αιώνα (μεταξύ 629 και 639) και στις 5 και 6 Αυγούστου το 1917. Επίσης υπέστη πολλές καταστροφές και λεηλασίες κατά την άλωση της Θεσσαλονίκης από τους Σαρακηνούς το 904 και από τους Νορμανδούς το 1118. Το διάστημα 1493-1912 μετατράπηκε σε τζάμι από τους Τούρκους.

Η μεγάλη πυρκαγιά του 1917 μετέβαλε σχεδόν σε ερείπια τον ιστορικό Ναό και οι αναστηλωτικές εργασίες που τον αποκατέστησαν στην αρχική του μορφή διήρκησαν έως το 1948.

*Κάτοψη του ναού του Αγίου Δημητρίου Θεσσαλονίκης.
Αριστερά του νάρθηκα διακρίνεται η θέση του τάφου του Λουκά
Σπαντούνη. Επάνω η κόγχη του ιερού και το παρεκκλήσι του
Αγίου Ευθυμίου (13ος-14ος αιώνας).*

Εικονική περιήγηση

Ποια αντικείμενα ή χώρους εντοπίσατε μετά τη
εικονική μας περιήγηση;

Ιερός Ναός Αγίου Δημητρίου

Κατά την επίσκεψη

Ομαδικές δραστηριότητες → εξερεύνηση περιβάλλοντος χώρου, προσδιορισμός σχέσεων μνημείου ή άλλων κτισμάτων με χώρο, χρονολόγηση, ένταξη κτισμάτων στο ιστορικό πλαίσιο τους, συσχέτιση με γνωστά ιστορικά γεγονότα, σημερινή κατάσταση, την ιστορική σημασία τους κ.α.

Μετά την επίσκεψη

Οι φωτογραφίες μας.....

Οι εντυπώσεις μας.....

αναζήτηση πρόσθετων πληροφοριών, εκπόνηση εργασιών, σύνθεση κειμένων, τελική συζήτηση στην τάξη